

Sammanfattning av Quickologi

(smärre ändringar gjorda i den version som ligger på hemsidan)

1 Innehåll

Den här sammanfattningen skrivs i november 2015, drygt ett halvår efter att boken publicerades. Avsikten med sammanfattningen är dels att göra det viktigaste i *Quickologi* tillgängligt för fler, dels att nämna något av det som hänt efter utgivningen. Det gäller främst Bergwallkommissionens rapport i juni 2015. Även den norska utredningen, som redovisades i oktober 2015, berörs.

Sammanfattningen täcker inte alla delar av boken utan bara det som enligt min mening är viktigast för förståelsen av Quickprocesserna. Det innebär att den innehåller det som är mest centralt angående

- Sture Bergwalls bakgrund (avsnitt 2 nedan),
- mordet och utredningarna (3),
- rättegångarna och domarna (4),
- bevisningen och ursprungssannolikheten (5),
- de återtagna erkännandena och resningsprocessen (6),
- Hannes Råstams bok (7),
- Dan Josefssons bok och psykoterapins roll (8),
- bevisningen vägd mot motbevisningen (9),
- Bergwallkommissionen och den norska utredningen (10) och
- hur en villfarelse kan uppstå (11).

Dessutom innehåller sammanfattningen det som jag i boken har bedömt vara allra viktigast i Quickärendet (12).

- Här finns däremot i stort sett inget av det som sägs i boken om
- anklagelserna mot åklagare, polis, advokat, terapeut och andra,
 - ställningstaganden från olika håll,
 - mediernas agerande och ansvar,
 - juristernas agerande och ansvar,
 - vad som kan göras för att undvika en upprepning,
 - hur man ska se på fallet om Thomas Quick talade sanning, eller
 - mina skäl för att ta ställning offentligt.

2 Sture Bergwalls bakgrund

Sture Bergwall föddes i april 1950 i Falun. Hans pappa Ove var född år 1915 och arbetade bl.a. i fabrik och som vårdare. Mamman Thyra

var född år 1917 och hade olika tillfälliga arbeten, bl.a. som skolvaktmästare. Sture hade en tvillingsyster, fyra äldre syskon och ett yngre. Sammanlagt var det alltså sju syskon. Föräldrarna bodde hela tiden i eller utanför Falun, mestadels i Korsnäs strax utanför staden.

Sture trivdes till en början bra i skolan, men trivseln blev efterhand sämre och mot slutet tröttnade han. Han hade koncentrationssvårigheter, började med alkohol och sniffade en hel del. Så småningom kom narkotika in i bilden. Under de tidiga skolåren vistades han i nästan ett år på ett sanatorium sedan han fått tuberkulos.

För författaren Janne Mattsson berättade Sture Bergwall om märkvärdiga händelser under barndomen. Vid ett tillfälle eldade han upp en levande näbbmus och en annan gång slog han ihjäl familjens katt och spikade upp den i ett träd.

Sture Bergwall fantiserade i pojkåren ofta om att ge sig på andra pojkar. Fantasierna var inte sällan av sexuellt slag, och han satte dem också i verket redan i tidiga ungdomsår. Han tog stryptag på kamrater samtidigt som han gjorde sexuella närmanden. Som tioåring lekte han stryplekar med småpojkar, och han beskriver den kusliga spänning och sexuella lust som lekarna innehöll.

I fjortonårsåldern anmäldes Sture Bergwall för sexuella närmanden mot en pojke i skolan, och rektorn hjälpte honom att söka psykologkontakt. Han vårdades också vid några tillfällen år 1966 vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken på Falu lasarett. När han var 16 år överföll han en ung kvinna i Falun. Senare förklarade han det med att han blivit frustrerad över att det inte hade dykt upp någon pojke.

Betygen räckte inte för gymnasiet. Efter examen från grundskolan arbetade han därför en period på Handelsbanken i Falun med enklare sysslor. Han blev polisanmäld våren 1967 för ett överfall på en person inne i ett blankettförråd på banken.

Hösten 1967 började han på Fjellstedtska skolan i Uppsala, en internatskola med religiös inriktning. I februari året efter fick han dock sluta på skolan på grund av problem med missbruk och sexuellt utagerande. Han hade då fått arbete som sjukvårdsbiträde på långvården på Falu lasarett och flyttade hem. För Janne Mattsson berättade han hur han ”kunde fara ruskigt illa fram med de här gamla människorna”.

Hans pedofila böjelser och våldsfantasier blev allt starkare under den här tiden och år 1969 begick han en rad övergrepp mot pojkar. Han tog in en tioårig pojke på en gård och kysste honom och onanerade. Han tvingade sig på en trettonårig pojke som han kysste och berörde sexuellt. Han tog tag i en annan trettonårig pojkes hals och tvingade ner honom i ett dike samtidigt som han hotade att något skulle hända om pojken inte höll sig lugn. Och han tog sig in till en

åttaårig pojke som låg på sjukhuset (där Bergwall arbetade), rörde honom sexuellt och tog sedan ett kraftigt strypgrepp när pojken gjorde motstånd. Han sa efteråt att han trodde att han hade dödat pojken och åtalades för försök till dråp. Det ansågs dock inte bevisat att han hade haft uppsåt att döda, så han dömdes inte för dråpförsök. Men i övrigt dömdes han för de fyra nämnda övergreppen.

Efter domen, i maj 1970, togs Bergwall vid tjugo års ålder in på Sidsjöns sjukhus i Sundsvall. Efter ett års behandling blev han försöksutskreven i maj 1971. I augusti samma år började han på folkhögskola i Jokkmokk.

Hösten 1971 angrep han en kamrat på folkhögskolan. Kamraten anmälde inte överfallet då, men han berättade om det i ett vittnesförhör 1995 i samband med utredningen av mordet i Appojaure. I förhörprotokollet refereras: ”C berättar att Sture blev som helt ’förbytt’ och tog ett kraftigt strupgrepp på honom. C lyckades dock slita sig loss från Stures grepp, och han säger vidare, att vid det här tillfället blev Sture som ett djur.”

Sommaren därefter arbetade Sture Bergwall tillfälligt på ett tvätteri i Falun, varefter han återvände till Jokkmokk höstterminen 1972. Mycket på grund av missbruk avbröts emellertid utbildningen och han togs åter in på Sidsjön i oktober 1972. Han vantrivdes dock och fördes så småningom över till Sätters sjukhus, betydligt närmare hemmet. Det var i januari 1973. Han försöksutskrevs samma sommar och flyttade hem till föräldrarna i Falun.

I september 1973 började Sture Bergwall på vuxengymnasium i Uppsala. Studierna gick bra. Men den 7 mars 1974 begick han ett allvarligt våldsbrott. Han hade träffat en åtta år äldre homosexuell man, Lennart Höglund, på en klubb och följde med denne hem. Plötsligt överföll han Höglund och högg honom tolv gånger med kniv.

Efter polisutredning beslutade åklagaren om s.k. åtalsunderlåtelse, vilket innebar att Bergwall slapp åtal och rättegång. Den avgörande anledningen var att domen på slutet psykiatrisk vård fortfarande gällde. Han hade blivit återintagen på Sätters sjukhus direkt efter brottet, och läkaren hade gett åklagaren klart besked: Man fick räkna med slutet psykiatrisk vård för avsevärd tid framåt ”på grund av brottets natur och dess samband med Bergwalls grava psykiska abnormitet”.

Sture Bergwall försöksutskrevs år 1974 men togs in igen i november det året efter ett allvarligt självmordsförsök. Efter behandling försöksutskrevs han i maj 1976 och flyttade hem till sina föräldrar. Han blev definitivt utskreven i juni 1977. Under en kort tid därefter hade han regelbundna samtal med psykolog och läkare på sjukhuset.

I september 1977 avled fadern. Denne var då sextiotvå år gammal och hade haft ett par hjärtinfarkter. Efter faderns död bodde Sture Bergwall ensam med sin mamma.

Med åren började Bergwall umgås mer med sin tio år äldre bror Sten-Ove. Under sommaren 1981 åkte bröderna på en lång cykelsemester i norra Sverige. Sten-Ove arbetade i Uppsala, men i augusti 1983 startade de båda bröderna en butiksrörelse i Falun. Sture tycks ha haft huvudansvaret för den praktiska skötseln av butiken.

Mamman avled i september 1983, sextiosex år gammal. Sture bodde efter det ensam, mestadels i Falun men en period också i Grycksbo. Ibland bodde han tillsammans med en många år yngre pojke som i boken kallas M.

I början av år 1986 avslutades samarbetet med Sten-Ove i butiksrörelsen. Året efter, 1987, startade Sture en kioskverksamhet i Grycksbo tillsammans med B, mor till M. Under denna period arbetade Bergwall också med att bära ut tidningar på morgnarna.

Kiosken gick inget vidare och den 21 november 1988 brann den ner.

Tidigt en morgon i december 1990 begick Sture Bergwall tillsammans med M ett rån i Vika utanför Falun. M tvingade med en banktjänsteman från hans hem till banken, medan Bergwall vaktade hustrun och sonen. Kvinnan berättade att Bergwall var våldsam och att hon var rädd att han skulle ha ihjäl henne och sonen.

Bergwall blev nu föremål för en ny rättspsykiatrisk utredning. Han dömdes för rånet och en del andra brott till sluten psykiatrisk vård.

Efter att Bergwall tagits in på Säter år 1991 vistades han där i ca 22 år innan han frigavs år 2013. Efter att år 1992 ha börjat erkänna en rad mord tog han namnet Thomas Quick. Han sa att Quick var efter hans mammas släkt och att Thomas var efter hans första mordoffer.

3 *Morden och utredningarna*

Under åren 1976–1993 begicks fjorton mord i Sverige som Sture Bergwall erkände medan han hette Thomas Quick. Dessförinnan, åren 1964–1971, begicks fem mord som han också erkände. Alla dessa nitton mord var ouppklarade när han började berätta. De hade också kallnat, i den meningen att polisutredningarna hade avstannat. Samtliga mord är ouppklarade än i dag.

Av de nitton mord som Thomas Quick erkände var det tio där personerna försvann. Åtta av dem saknas än i dag.

Här följer en lista med sjutton av de nitton döda eller försvunna personer som Thomas Quick erkände sig ha mördat. Det är de sjutton vars namn sedan tidigare har offentliggjorts:

- Thomas Blomgren mördades 1964.
- Alvar Larsson försvann 1967 och delar av hans kropp hittades 1982.
- Reine Svensson försvann 1971 och har inte återfunnits.
- Benny Forsgren försvann 1976 och har inte återfunnits.
- Charles Zelmanovits försvann 1976, kroppsdelar hittades 1993.
- Johan Asplund försvann 1980, han har inte hittats.
- Trine Jensen hittades mördad 1981.
- Marianne Rugaas Knutsen försvann 1981 och har inte hittats.
- Magnus Nork hittades dödad i ett soputrymme 1981.
- Olle Högbom försvann 1983 och har inte hittats.
- Janny och Marinus Stegehuis hittades mördade 1984.
- Gry Storvik hittades mördad 1985.
- Magnus Jonsson försvann 1985, han har inte hittats.
- Yemon Levi hittades mördad 1988.
- Therese Johannessen försvann 1988 och har inte hittats.
- Örjan Sellin försvann 1993 och har inte återfunnits.

Till dessa kommer två döda pojkar vars namn är kända men som inte har förekommit i samband med Quickutredningarna:

- ”Lars” hittades drunknad 1965 efter vad som antogs vara en olyckshändelse, Quick sa långt senare att han hade knuffat Lars i forsen för att döda honom.
- ”Lasarettspojken” hittades död på ett sjukhus 1969, det misstänktes inte något brott då men Quick sa långt senare att han hade kvävt pojken.

När Thomas Quick erkände mordet hade han tagits in på Sätters sjukhus, dömd i juni 1991 till slutet psykiatrisk vård för grovt rån, grov stöld och stöld. Han var 41 år gammal.

Quicks erkännanden började med att han vid ett tillfälle på eget initiativ sa att han kanske hade gjort något förfärligt. I psykoterapi på Säter berättade han sedan om det ena mordet efter det andra. Sjukhuset polisanmälde efter hand som man ansåg att det fanns skäl till det på grund av de misstankar som berättelserna väckte.

Polisutredningarna kom igång år 1993. Kriminalinspektör Seppo Penttinen i Sundsvall var förhørsledare och överåklagare Christer van der Kwast ansvarig åklagare. Penttinen och van der Kwast arbetade med brottsutredningarna mot Quick under ca åtta år. Åtskilliga andra poliser var engagerade. I fyra utredningar medverkade norska poliser och åklagare.

4 Rättegångarna och domarna

Under åren 1993–2001 dömdes Thomas Quick för åtta av morderna efter sex olika rättegångar. Domstolarna kom fram till att bevisningen mot Quick var sådan att det inte fanns något rimligt tvivel om att han hade begått morderna. Domarna var enhälliga.

Bevisningen bestod i första hand av uppgifter som Quick lämnade tillsammans med sina erkännanden. Det var faktauppgifter som enligt domstolarna måste komma från gärningsmannen. Det rörde sig exempelvis om två sågar som hittades på mordplatser där Quick hade sagt att sågar borde finnas, en inristning i ett träd som polisen hittade sedan Quick berättat att han hade gjort en sådan, en kam och kvistar som Quick sagt att han hade lagt på en mördad flickas kropp och detaljerade korrekta beskrivningar av bostadsområden, vägar, kläder och kroppar. I en undersökning som gjordes om Bergwalls kunskaper om fakta kring två av morderna visade han sig veta ungefär tio gånger så många okända detaljer som genomsnittspersonen i en kontrollgrupp.

Under hela processen fanns det dock skeptiker som menade att Quick hittade på, framför allt för att han ville göra sig berömd som seriemördare. De pekade på ledande frågor under förhören, fel som Quick gjorde när han berättade, hjälp som han fick ibland när han skulle hitta rätt till mordplatser osv. Risken för falska erkännanden togs upp till diskussion och bedömdes av domstolarna.

Efter den sista domen, år 2001, förklarade Thomas Quick att han inte var beredd att medverka i brottsutredningar om återstående mord. Den viktigaste anledningen, sa han, var att många misstrodde hans erkännanden och att detta gjorde det extra svårt för honom att berätta om de tunga upplevelser som morderna innebar.

Thomas Quick dömdes för följande mord:

Charles Zelmanovits (död 1976, dom 1994)

Charles Zelmanovits var en 15-årig pojke från Piteå som försvann en natt i november 1976 efter en skoldans och hittades många år senare i en skog några kilometer från hemmet.

Det som framför allt var avgörande för tingsrätten när den fällde Thomas Quick var

- att Quick erkände gärningen,
- att Quicks uppgifter om en medgärningsman fick stöd av det som var känt om denne, bl.a. att han hade begått självmord en tid efter att mordet på Zelmanovits ägt rum enligt Quick,
- att Quick hade lämnat uppgifter om vegetation, terräng m.m. som stämde väl med den plats där Zelmanovits hittades,
- att Quick vid besök på platsen kunde ange hur den döda kroppen hade lagts i mossan,

- att hans uppgifter om vilka kroppsdelar han hade tagit med sig stämde väl med att dessa kroppsdelar saknades,
- att det som var känt om Quicks person och tidigare beteende stämde väl med hans berättelse om beteendet vid tillfället
- och att det som psykologen Sven Å Christianson hade uppgett om minnets funktioner talade med styrka för att Quicks uppgifter var riktiga.

Johan Asplund (död 1980, dom 2001)

Johan Asplund var 11 år gammal när han försvann från sitt hem i stadsdelen Bosvedjan i Sundsvall en morgon i november 1980. Det var en vanlig skoldag, men han kom aldrig till skolan. Han har inte återfunnits.

Det som framför allt var avgörande för tingsrätten när den fann det ställt utom varje rimligt tvivel att Quick var skyldig till mordet på Johan Asplund var

- att Quick erkände,
- att ett antal faktauppgifter som Quick lämnade om iakttagelser i Bosvedjan visade sig kunna vara riktiga (bl.a. ett aggregat som startade, en person som tilltalades Lisa och ett slamsugningsfordon),
- att en pojke som Quick beskrev stämde väl med beskrivningen, liksom pojkens speciella stickade tröja,
- att ingenting i utredningen vederlade Quicks uppgifter om att han hade varit i Bosvedjan eller att han hade tagit med sig Johan därifrån på det sätt han berättade,
- att den omständigheten att han hade ändrat sina uppgifter under utredningen inte kunde anses visa att erkännandet inte var riktigt,
- att Quick beskrev ett hus med ovanlig färg (grön) på rätt plats,
- att han hade rätt i att det fanns en vägbom på en väg i det område där han sa sig ha åkt i samband med mordet,
- att hunden Zampo hade markerat på de platser där Quick uppgett att han hade lagt ut, grävt ner eller på annat sätt hanterat Johan Asplunds kvarlevor,
- att det enligt en fosfatundersökning fanns ansamlingar av organiskt material på den plats i Åvikeområdet utanför Sundsvall där Quick hade angett att han lämnat rester av Johans kropp,
- att Quick hade lämnat uppgifter som kunde stämma om ett födelsemärke på Johans kropp och om avvikelser på dennes könsorgan, uppgifter som inte hade varit kända i utredningen innan Quick berättade,
- att det inte hade framkommit något i utredningen som talade för att Quick läst in sig på fallet i tidningar eller liknande,
- att det enligt förhör med poliser och terapeuter inte hade förekommit någon information angående den aktuella gärningen mellan verksamheterna,

- att det inte fanns skäl att anta att polisutredningen eller terapibehandlingen hade påverkat Quick att lämna oriktiga uppgifter,
- att de gärningar som Quick tidigare dömts för företedde likheter med den gärning som han hade erkänt i detta mål
- och att gärningen med hänsyn till de psykiatriska diagnoserna och vad som berättats från terapin inte var främmande för Quicks person.

Trine Jensen (död 1981, dom 2000)

Trine Jensen var 17 år när hon försvann i augusti 1981 från centrala Oslo. Hon hittades mördad en och en halv månad senare, i oktober 1981.

Det som fällde avgörandet när tingsrätten dömde Thomas Quick för mordet på Trine Jensen var enligt domen

- att Thomas Quick erkände,
- att det inte fanns något i de objektiva fynd som redovisats i utredningen som på någon enda punkt stred mot innehållet i Quicks berättelse,
- att Quick hade lämnat uppgifter om sakförhållandena som inte kunde ha kommit till hans kännedom på annat sätt än genom egna iakttagelser på plats,
- att Quick hade haft mycket begränsad tillgång till norska tidningar och inte haft möjlighet att skaffa sig annat än någon enstaka tidning utan sjukhusets vetskap,
- att de poliser som medverkat i förhör och vallning uppgett att de inte hade förmedlat några upplysningar om fynd eller vägval till Thomas Quick,
- att terapeuten Birgitta Stähle berättade att hon hade fått all sin faktakunskap från Quick och att denne inte hade fått någon extra information under terapisaftalen,
- att det test som hade gjorts på psykologiska institutionen vid Stockholms universitet utvisade att Quick haft tillgång till avsevärt flera faktauppgifter om mordet på Trine Jensen än som hade publicerats i tidningarna,
- att det intill Trine Jensens huvud påträffades ett band från hennes väska och att Quick berättade att han hade strypt henne med ett sådant band och därtill vid en demonstration gjorde en snara med knutar som i väsentliga delar överensstämde med knutarna på bandet,
- att Quick vid en vallning i augusti 1999 utan större tvekan kunde vägleda bilen på några meter när ända fram till den plats där Trine Jensen påträffades
- och att den psykiatriska och psykologiska bild som framkom visade att Quick inte var främmande för att begå den typ av brott som det var fråga om; han hade då tidigare dömts för fem mord.

Gry Storvik (död 1985, dom 2000)

När Gry Storvik mördades i juni 1985 var hon 23 år gammal. Hon var prostituerad och hade befunnit sig inne i centrala Oslo kvällen före. En polispatrull hade sett henne strax efter midnatt.

Det som var framför allt avgörande för att tingsrätten skulle fälla Thomas Quick för mordet på Gry Storvik var enligt domen

- att Thomas Quick erkände,
- att det inte fanns något i de objektiva fynd som redovisats i utredningen som på någon enda punkt stred mot innehållet i Quicks berättelse,
- att Quick hade lämnat uppgifter om sakförhållandena som inte kunde ha kommit till hans kännedom på annat sätt än genom egna iakttagelser på plats,
- att Quick hade haft mycket begränsad tillgång till norska tidningar och inte haft möjlighet att skaffa sig annat än någon enstaka tidning utan sjukhusets vetskap,
- att de poliser som hade medverkat i förhör och vallning uppgav att de inte hade förmedlat några upplysningar om fynd eller vägval till Thomas Quick,
- att Birgitta Ståhle berättade att hon hade fått all sin faktakunskap (om mordet) från Quick och att denne inte hade fått någon extra information under terapisaamtalen,
- att det test som hade gjorts på psykologiska institutionen vid Stockholms universitet utvisade att Quick haft tillgång till avsevärt flera faktauppgifter än som hade publicerats i tidningarna,
- att Quick berättade korrekt om placeringen av Gry Storviks kropp med huvudet intill ett vitt föremål som kan ha varit en sten,
- att Quick berättade korrekt om en lyktstolpe i närheten av och till vänster om kroppen, sedd från den plats där han sa att han hade ställt sin bil,
- att han berättade, korrekt, om ett bergsparti i den motsatta kanten av den parkeringsplats där han sa sig ha lämnat kroppen,
- att han nämnde, korrekt, en kraftledningsstolpe vid utfarten från parkeringsplatsen,
- att samtliga nu nämnda faktauppgifter var okända från medierna,
- att skrapmärken på Gry Storviks rygg var förenliga med Quicks uppgift att han hade bakbundet henne med klockan kvar på armen och lagt henne på rygg,
- att hennes skador i övrigt och en kräkning i hennes hals var förenliga med Quicks uppgifter,
- att Thomas Quick berättade om ”blåmärken” på hennes kropp som stämde med likfläckar som kunde ha uppstått i enlighet med hans berättelse

- *och att* den psykiatriska och psykologiska bild som framkom visade att Quick inte var främmande för att begå den typ av brott som det var fråga om; han hade tidigare dömts för fem mord.

Janny och Marinus Stegehuis (döda 1984, dom 1996)

Janny och Marinus Stegehuis var bosatta i Nederländerna. De var i Sverige på en semesterresa sommaren 1984. Janny var 34 år, Marinus 39. De kom den 12 juli på eftermiddagen till en plats vid sjön Appojaure nordväst om Porjus i Norrbotten, och de reste sitt tält där. Följande dag, den 13 juli, hittades de knivmördade i tältet.

Det som framför allt var avgörande för tingsrätten när Thomas Quick fälldes för mordet var

- *att* han erkände gärningarna,
- *att* hans uppgift om att han hade vistats i Jokkmokk, i närheten av brottsplatsen, strax före brottet fick anses tillförlitligen bekräftad genom vittnesuppgifter,
- *att* ingenting hade framkommit som kunde ge stöd för ett antagande att Quicks uppgifter under förundersökningen skulle grunda sig på information utifrån,
- *att* han långt före rekonstruktionen upprättade en detaljerad skiss av tältplatsen och vägen till denna samt då också lämnade uppgifter om tältets utseende, dess förankring i marken, hur förankringen hade lossats m.m.,
- *att* han under brottsutredningen spontant lämnade uppgifter om tillvägagångssätt vid gärningarna och makarna Stegehuis skador, varvid hans uppgifter stämde mycket väl med resultatet av obduktionen,
- *att* han vid rekonstruktionen och huvudförhandlingen i allt väsentligt vidhöll sina tidigare uppgifter,
- *att* han vid förhör och rekonstruktion kunde lämna uppgifter som i alla väsentliga delar stämde överens med de fynd och iakttagelser som gjordes vid brottsplatsundersökningen och som till stora delar var okända för allmänheten
- *och att* ingenting hade framkommit som gav stöd för att erkännandet skulle vara falskt.

Yenon Levi (död 1988, dom 1997)

Yenon Levi var israelisk medborgare, 24 år gammal. Han kom till Sverige som turist i maj 1988 och påträffades mördad intill en skogsbilväg i Rörshyttan, Dalarna, den 11 juni.

Det som framför allt fällde avgörandet för domstolen när Thomas Quick fälldes för mordet var

- *att* han erkände,
- *att* ett oriktigt erkännande förutsatte att Quick antingen direkt efter mordet hade samlat information i syfte att flera år senare erkänna

gärningen, eller att han senare hade studerat tidningsartiklar m.m. inför erkännandet,

- att det inte fanns några beaktansvärda skäl att anta att han skulle vilja uppnå någon form av ryktbarhet,
- att polisförhören hade hållits på ett föredömligt sätt och att det inte fanns skäl att anta att Quick under terapin skulle ha kunnat ta del av fakta beträffande polisens olika fynd,
- att hans berättelse inför rätten var väl sammanhängande och fri från direkta motsägelser,
- att han hade kunnat fylla i sin berättelse med okända fakta som inte gick att kontrollera om han hade velat få den mer trovärdig,
- att det fanns rimliga förklaringar till att han ibland hade lämnat felaktiga uppgifter,
- att han med ett stort mått av säkerhet pekade ut platsen där Yenon Levi hittades,
- att han beskrev Levis klädsel med hög grad av tillförlitlighet,
- att han pekade ut ett armbandsur som var snarlikt det som Levi bar,
- att Quick nämnde en kniv av sameslöjd och att Levi hade berättat om en liknande kniv i brev till sin mor,
- att Quick utan att uppgiften förekommit i medierna nämnde att den träpåk som användes vid mordet saknade bark
- och att Quicks beskrivning av Levis skador stämde väl överens med obduktionsresultaten, som var betydligt mer allmänt återgivna i medierna.

Therese Johannessen (död 1988, dom 1998)

På kvällen söndagen den 3 juli 1988 upptäckte Therese Johannessens mamma att hennes flicka, som var 9 år gammal, var försvunnen. De bodde i området Fjell i Drammen i Norge. Flickan har inte återfunnits.

Det som framför allt fällde avgörandet när Thomas Quick fälldes för mord på Therese Johannessen var

- att han erkände,
- att det med hänsyn till de speciella uppgifter han lämnade om bostadsområdet Fjell, där Therese bodde, inte rimligen kunde förhålla sig på något annat sätt än att Quick hade varit i Fjell vid tiden för eller i nära anslutning till Thereses försvinnande,
- att de uppgifter han lämnade (om bl.a. böjveckseksem och platsen där han tog flickan) med styrka talade för att han rimligen måste ha träffat Therese,
- att hans uppgifter talade för att han hade varit vid en viss aktuell kyrka och i de aktuella omgivningarna i Örjeskogen i Norge vid den aktuella tiden,
- att den Mazda-bil som enligt Quick användes vid färden till Drammen anmäldes krockad mindre än en vecka efter Thereses försvinnande, något som stämde med Quicks berättelse,

- att det inte hade framkommit något som tydde på att Quick skulle haft skäl att lämna ett falskt erkännande,
- att det ansågs verklighetsfrämmande att Quick år 1988 skulle ha samlat detaljerad information om Therese och hennes försvinnande utan att ha med det att göra,
- att rätten bedömde möjligheterna att Quick skulle ha kunnat få kännedom om sådana omständigheter som inte hade förekommit i medierna som i det närmaste obefintliga,
- att Quicks psykiatriska diagnoser inte talade emot att han skulle vara kapabel att begå gärningen
- och att det mot bakgrund av vad som blev känt om minnet och minnesfunktioner inte var ägnat att minska tilltron till Quicks uppgifter att han några gånger hade ändrat sina uppgifter.

5 *Bevisningen och ursprungssannolikheten*

Den bevisning som fanns mot Thomas Quick vid sidan om hans erkännanden och berättelser finns redovisad i kapitel 8, 14 och 15 i boken. Här ska bara nämnas några av de viktigaste bevisen och omständigheter i övrigt som talade för att Quick var skyldig. Bevisen och omständigheterna känns delvis igen från den uppräknade ur domarna som finns i föregående avsnitt, men återges här lite mer detaljerat.

Inristningen

Vid en bergsformation, som såg ut på det sätt som Quick hade beskrivit, hittade man en inristning i en björk som han i förhör om mordet på Therese Johannessen sa sig ha gjort vid tillfället. Det var Quick som började tala om inristningen.

Sågbladet i Örjeskogen

Quick berättade att han hade använt en såg på Thereses kropp. Ett blad till en såg (en bågfil) anträffades där han hade berättat i ett förhör att den skulle finnas. Bladet hittades med metalldetektor dagen efter att han hade sagt var det skulle finnas.

Bålplatsen vid Ringentjärn

Thomas Quick pekade ut en specifik klippskreda intill Ringentjärn, där han sa att han hade hanterat kroppsdelar efter Therese Johannessen. Vid teknisk undersökning anträffades kolrester och en avhuggen smal stam från en rönn där. Snittet på rönnen daterades till sommaren 1988, året då Therese försvann.

Vägbommen

När Quick skulle visa den plats där han gjort sig av med kroppen efter Therese Johannessen pekade han ut en skogsväg som var spärrad med en vägbom och ett hänglås. Han förklarade att man måste åka in där och att det hade gått bra i samband med mordet. Det visade sig att detta mycket väl kunde stämma.

Hundarna Zampos och Oscars markeringar i Örjeskogen

På flera av de platser där Thomas Quick sa sig ha hanterat kroppen efter Therese Johannessen markerade liksökhunden Zampo. I Örjeskogen markerade hunden dels vid den klippskrevan där Quick sa sig ha hanterat kroppen, dels vid den plats där björken med inristningen fanns.

Den pläd som Quick sa sig ha använt vid mordet hittades vid sökning med en norsk liksökhund, Oscar. Vid undersökning blev resultatet att den hade blivit lagd på platsen någon gång åren 1987–89. Omkring ett halvår efter att norsk polis hade tagit bort pläden gjordes en ny sökning med samma hund i området. Hunden markerade på den plats där pläden hade legat, inte på något annat ställe.

Brädorna

Thomas Quick berättade spontant att det låg brädor i en slänt i bostadsområdet Fjell, där Therese Johannessen bodde. Uppgifterna stämde. På ett foto dagen efter att Therese försvann ser man att ett byggarbete med sådana brädor pågick.

Eksem

Thomas Quick berättade att Therese Johannessen hade ”en mindre färsk ärrbildning” på armen. Mamman höll i sitt förhör därefter det för ”övervägande sannolikt” att Therese hade sår eller ärr på en eller båda armarna den dagen. Therese hade atopiskt eksem och hade samma sommar sökt läkarvård för detta. Quick beskrev det vid senare förhör så att det var ”kraftiga hudrodnader”. Han nämnde detta utan att någon tidigare hade fört det på tal.

Utvuxna framtänder

Quick sa att Thereses framtänder hade vuxit ut längre än vad tidningsbilder hade visat. Det stämmer med vad hennes mamma sa i förhör och vid rättegången.

Den krockade Mazda

Den Mazda som enligt Quicks berättelse användes i samband med mordet på Therese Johannessen visade sig ha krockats och därefter skrotats. Den utpekade medbrottslingen M hade enligt Quick kört bilen mot en tall.

Metallbiten vid bålplats

Vid en plats där Quick sa att han hade eldat upp delar av Therese Johannessens kropp hittades en metallbit som enligt en teknisk undersökning kunde vara en del av det nät eller galler som Quick sa att han hade använt. Det hittades också kol.

Styckningsplatsen i Åvike

Quick visade vid vallningen var han hade styckat kroppen efter Johan Asplund, i Åvikeområdet ett par mil utanför Sundsvall. Platsen överensstämde väl med hur han i förväg hade beskrivit den, bl.a. att det skulle finnas en klippformation där.

Hunden Zamos markeringar i Åvikeområdet

I Åvikeområdet markerade likhunden Zampo tydligt där Quick sa sig ha hanterat Johan Asplunds döda kropp, inte någon annanstans inom det anvisade sökområdet.

Hunden Zamos markeringar vid Främby udde

Vid en sten i vattnet i sjön Runn där Thomas Quick sa att han suttit och krossat ben efter Johan Asplund hade liksökhunden Zampo tidigare markerat tydligt. Quick hade sagt att han hade hanterat kroppsdelar efter två personer längs en strandsträcka vid Runn. När hunden togs dit markerade den vid den anvisade stranden.

Zamos markeringar på Vidåsberget i Sågmyra

Quick ritade en skiss över något som han kallade en "levnadsstig" där han sa sig ha placerat ut fragment från en död kropp på sju platser som låg nära varandra i formen av en halv hästsko. Zampo markerade för sex punkter på ett sätt som väl motsvarade Quicks beskrivning.

Mörk pojke med tröja

Quick beskrev att han såg en mörk pojke skynda sig ut från en port intill den där Johan Asplund senare kom ut. I utredningen konstaterades att det på den angivna adressen hade funnits en pojke, Stefan Lövgren, som stämde väl med den beskrivning Quick hade lämnat.

När Quick ombads att ge detaljer som visade att han hade varit på plats när Johan Asplund försvann berättade han att pojken hade en stickad tröja med ett karakteristiskt mönster. Quick tecknade en skiss. Tröjan hittades och mönstret stämde väl med teckningen.

Ljudet som från en dieselmotor

Quick nämnde, innan det var känt på något annat sätt, att det kom ett ljud som från en dieselmotor när han stod och väntade vid skolan i Johan Asplunds bostadsområde. Det visade sig vid kontroll att det

uppstod ett "dieselliknade" ljud när fläktsystemet aktiverades ungefär kl. 07.45 på morgonen. Ljudet varade bara någon minut, tills fläkten hade kommit upp i varv. Quicks beskrivning av ljudet stämde väl med hur det beskrevs av skolans vaktmästare.

Johans födelsemärke och bråck

Vid polisförhör beskrev Thomas Quick ett ärr och att det var något fel på pungen hos Johan Asplund. Polisen kände inte till dessa kännetecken på kroppen innan Quick nämnde dem. Vid ett senare förhör sa pojkens mamma att Johan hade ett födelsemärke och att han också hade haft pungbråck, men att det var läkt när Johan försvann. Hennes teckning av födelsemärket stämde väl med Quicks. Han ändrade sina uppgifter under förhören, men det var han som först nämnde dessa kännetecken. För tingsrätten redovisades noggrant hur uppgifterna växte fram och ändrades.

Blodet på Yenon Levis undertröja

Efter obduktionen och efter en första teknisk undersökning berättade Thomas Quick att han efter mordet på Yenon Levi hade kommit tillbaka och smekt kroppen innanför kläderna. Då ställdes en ny fråga till SKL om hur blodet hade avsatts på tröjan. I SKL:s utlåtande sägs: "På insidan av brynjan E3 iakttogs blodlika besudlingar som delvis har avsatts vid smetande kontakt med föremål eller liknande som varit besudlat med inte helt stelnat blod."

Kniven av sameslöjd

Yenon Levi hade skrivit till sin mamma att han hade köpt ett par knivar i trä snidade på ett speciellt sätt. Enligt Quick fanns det en kniv i sameslöjd i Levis packning. Detta hade det inte stått något om i tidningarna.

Vägen till Yenon Levis fyndplats

När man skulle köra till den plats där Yenon Levis kropp hittades anvisade Quick vägen med stor säkerhet och på eget initiativ. Man körde förbi rätt avtagsväg vid två tillfällen och Quick sa då ifrån att man skulle vända och köra tillbaka.

Trine Jensens fyndplats

Vid vallningen beträffande mordet på Trine Jensen anvisade Quick en märkligt kraftig trädgren som riktmärke mot fyndplatsen, varefter denna lokaliserades. Grenen hade inte nämnts tidigare. Även i övrigt pekade han ut området vid fyndplatsen utan större tvekan. Han hamnade ca 30 meter från den faktiska platsen, och ställena var mycket lika.

Vägen till Trine Jensens fyndplats

Vägnätet i Oslos utkanter var helt ombyggt vid vallningen, bl.a. med en ny sträckning av E 18. Quick påvisade den gamla utfarten. Därifrån lotsade han under stundtals svår ångest vallningsteamet fram till fyndplatsen. Några hundra meter innan han tog av på den vägsträcka som ledde fram till rätt plats reagerade han med starkt ångest när han såg vägkorsningen. De som var med i bilen sa att det var uppenbart att han visste var han skulle svänga av.

Spontan reaktion om närhet till fyndplatsen

I samband med vallning i Norge angående mordet på Trine Jensen pekade Quick oombedd ut fyndplatsen beträffande mordet på Gry Storvik. Man kom i närheten av den fyndplatsen eftersom Quick enligt sin berättelse körde i samma riktning som vid mordet på Trine Jensen. Ingen av de andra i bilen kände till Gry-fallet. Händelsen medförde att utredningen om mordet på Gry Storvik sattes igång på nytt efter att flera år tidigare ha avslutats utan utredningsresultat.

Sågen i Piteåskogen

Thomas Quick berättade att han hade styckat Charles Zelmanovits kropp med en såg och en kniv. Han kom inte ihåg vad som hände med sågen. En fintandad bågsåg hittades i det aktuella begränsade området, vid reträttvägen från fyndplatsen enligt Thomas Quicks beskrivning. Sågen hittades med metalldetektor och var täckt av mossa på ungefär samma sätt som kroppsdelarna.

Fyndplatsen i Piteåskogen

Quick hittade till den plats där Charles Zelmanovits hade återfunnits på ett påtagligt exakt sätt och tog en egen väg dit.

S

Den person som enligt Quick var med vid mordet på Charles Zelmanovits, S, tog sitt liv någon tid efter mordet. Quick berättade att S var förtvivlad över mordet och hade sagt till Quick strax före sitt självmord att han inte orkade leva. S hustru förde noggrann dagbok och hade noterat att S var borta den aktuella kvällen; han var annars sällan borta.

Skissen över tältplatsen

Quick ritade vid förhör långt före vallningen vid Appojaure en skiss över tältplatsen, och framför allt över vägen dit, som stämde mycket väl förutom att tält och bil var felplacerade. Han ritade bl.a. en slingrande väg som var karakteristisk.

Cykeln i Jokkmokk

Quick berättade att han stal en cykel som han åkte runt på och att den hade fel på en växel. Det fanns bara en cykel som var anmäld stulen vid den tidpunkten. Den hade fel på en växel.

Gällivare centralstation

Quick berättade att han träffade konstnären Maj Doris Kristina Rimpi på Gällivare centralstation och att hon sa att hon hade haft en utställning i Stockholm. Hon sa under utredningen att hon träffade Bergwall någon gång och att det mycket väl kunde ha varit sommaren 1984. Hon var nästan säker på att det var på Centralstationen i Gällivare. Hon kunde även ha nämnt en utställning i Stockholm eftersom hon hade en sådan i maj 1984.

Polismännen och den skrämde pojken

Två polismän i en polisbil såg en pojke i en bil samma morgon som Johan försvann. Den polisman som såg pojken bäst säger att han såg skrämde ut. Kvällen efteråt, när Johans bild visades på tv, ringde denne polis till sin kollega och sa att han hade känt igen pojken som den de såg på morgonen. Kollegan höll med om att det mycket väl kunde vara samma pojke.

Skadebilden på Yenon Levi

Quick beskrev två exakt lokaliserade och detaljbeskrivna huvudskador. Det var en skada till höger baktill på hjässan, en 1–2 cm glipande sårskada. Den andra var i vänster tinningregion, en skålformad intryckning som förorsakade en blödning ur vänster öra. Båda skadorna stämmer med rättsläkarutlåtandet. Även i övrigt beskrev Quick Yenon Levis skador på ett påtagligt korrekt sätt.

Påk utan bark

Quick sa att den påk han använde mot Yenon Levi var ”trären”, dvs. i avsaknad av bark. Det stämmer med fyndet på platsen och skadan på Levis huvud. Uppgiften fanns inte i medierna, vilket noteras i domen.

Kammen

Thomas Quick sa att han hade lagt en kam på Trine Jensens kropp. Det återfanns en kam på hennes kropp när hon hittades.

Väskremmen med strypsnaran

Quick berättade att han ströp Trine Jensen med remmen till hennes väska och gjorde en karakteristisk snara av den. Det var en löpsnara som drogs åt och fixerades med ytterligare en knut. En sådan snara av en väskrem fanns vid hennes kropp. Efteråt gjorde Quick knutar som i väsentliga delar överensstämde med knutarna på remmen.

Trine Jensen avklädd på underkroppen och i framstupa sidoläge

Quick sa att Trine Jensen var avklädd på underkroppen när han lämnade henne och att hon låg i framstupa sidoläge. Hon återfanns på det sättet.

Kvistar på Trine Jensens kropp

Quick sa att han lade några få grenar över Trine Jensens överkropp när han lämnade henne. Det stämmer med fynden av enstaka grankvistar som täckte överkroppen.

Den röda bilen

Flera vittnen hade oberoende av varandra sett en röd mindre bil med en man och en kvinna som bråkade med varandra under färd. Bilen framfördes vingligt och ett vittne såg den stanna till på en p-ficka. Ett annat vittne hade sett mannen trycka ner kvinnan mot golvet. Quick sa att han hade använt en röd mindre bil vid mordet på Trine Jensen och att han stannade vid en parkeringsficka. Vid vallningen gjorde han spontant ett stopp just vid den parkeringsficka där vittnet hade sagt att den röda bilen stannat till. Vittnenas uppgifter stämde även tidsmässigt väl med Quicks berättelse.

Kräkning

Gry Storvik hade enligt rättsläkarutlåtandet kräkts i samband med att hon dödades. Detta var inte känt för utredarna när uppgiften kom från Thomas Quick, och det hade inte heller omnämnts i medierna. Under denna utredning ville polisen komma ifrån anklagelser om otillbörlig påverkan, varför Seppo Penttinen inte fick ta del av den tidigare utredningen innan Quicks berättelse var slutlig. Penttinen visste alltså inget om den tekniska utredningen, de rättsmedicinska fynden etc.

Gry Storviks huvudskada

Quick sa att han hade använt baksidan av en yxa som han slagit mot Gry Storviks huvud. Rättsläkare konstaterade att den uppkomna krosskadan i Grys huvud var rätt lokaliserad, rätt beskriven och kunde ha uppkommit på det sätt som Quick hade berättat.

Likfläckar

Quick uppgav att han hade haft Gry Storviks döda kropp liggande på vänster kroppssida i sin bil, mellan fram- och baksätet, under ett antal timmar. Han sa vidare att han hade observerat blånader på hennes kropp när han senare placerade henne på parkeringsplatsen. Rättsläkare konstaterade utbredda likfläckar på den sida av kroppen som Quick hade angett (vänster). Och det konstaterades att de kunde ha uppkommit under det antal timmar som Quick hade nämnt.

Blödning från näsan

Vid obduktionen av Gry Storvik kunde man se en blodrinning från näsan. Blodet hade stelnat och runnit i motsatt riktning mot hur hon låg när hon påträffades. Det stämde med hur Quick berättade om hur han lagt hennes kropp mellan sätena.

Gry Storviks klocka

Quick sa att Gry Storvik hade kvar sin klocka på armen när han lämnade henne. Det stämmer med hur hon hittades.

Christiansons kunskapstest

En grupp om tio personer fick ta del av pressklipp från olika svenska och norska tidningar. Uppdraget var att de skulle beskriva offren (Trine Jensen och Gry Storvik), hur gärningarna hade utförts, fyndplatsen samt skadebilden. De skulle tänka sig att de var gärningsmannen. Svaren jämfördes med de uppgifter som Quick hade lämnat under förhör. Resultatet visade att Quick hade lämnat avsevärt fler korrekta faktauppgifter än försökspersonerna, och även betydligt fler än som hade publicerats i tidningarna. Han kände till ca tio gånger fler okända fakta än försökspersonerna gjorde.

Stenen i Piteåskogen

I förhör om mordet på Charles Zelmanovits beskrev Quick att kroppen hamnade intill en större sten, stor som en ”gråsugga”. Det stämde väl med den plats där Charles Zelmanovits återfanns.

Kroppens placering

Quick placerade figurantdockan näst intill identiskt med hur det redovisades i den tekniska utredningen att Charles Zelmanovits kropp hade hittats.

Charles Zelmanovits kroppsdelar

Kroppsdelar efter Charles Zelmanovits hittades efter 17 år i ett skogsområde, delvis gömda under mossan på samma sätt som Quick beskrev vid ett senare besök på platsen. Det var ett kranium och ytterligare en del skelettdelar. Quicks uppgifter om vilka kroppsdelar han tog med sig från mordplatsen stämmer relativt väl med vilka delar som saknades på fyndplatsen.

Attacken i tältet och de karakteristiska skadorna

Quicks beskrivning av hur attacken i tältet vid Appojaure gick till stämmer mycket väl med fynden på mordplatsen. Bland annat finns det en rad detaljer som stämmer. Quick hade före rekonstruktionen berättat om överfallet på i huvudsak det sätt som han visade vid rekonstruktionen.

Cigarrettpaketet med könshåren

Man hittade ett cigarrettpaket med avklippta könshår från två personer gömda bakom en vägg i ett hus i Korsnäs där Thomas Quick tidigare hade bott. Cigarrettpaketet var från en tidpunkt som ligger efter den tid då han bodde i huset. Det gick inte att DNA-bestämma könshåren. De hittades med hjälp av en liksökhund. Man letade där med hjälp av hunden för att Quick hade sagt att det kunde finnas något av intresse där.

Kraniet efter Alvar Larsson och dylik bevisning

Thomas Quick berättade om flera mord som han sa sig ha begått. De uppgifter han lämnade stämde väl med fynd som hade gjorts. Ett sådant exempel är fyndet efter en pojke vid namn Alvar Larsson. Kraniet efter pojken påträffades på en ö dit Thomas Quick berättade att han rodde pojken och dödade honom. (Dock berättade han detta först många år efter att kraniet hade hittats, vilket skedde år 1982.)

Quicks sätt att berätta om morden och att ge detaljer

Quicks berättelser var detaljerade och hemska. Många som deltog i utredningarna och rättegångarna ansåg att intrycket var att berättelserna var autentiska och framstod som mycket trovärdiga. Det handlade inte minst om det sammanhang som Quick satte in berättelserna i, med täta fantasier om våld och mord, särskilt på unga pojkar. Berättelserna svarade i hög grad mot de krav som man brukar ställa för att bedöma en utsaga som trovärdig.

Erkännandena

Han erkände alla morden. Erkännandena har i sig ett bevisvärde, särskilt med hänsyn till att Quick kunde berätta så många detaljer som gav stöd för dem.

Mycket begränsat stöd för tidningsläsning eller inläring i övrigt

Sture Bergwall säger att han lärde sig mycket om morden genom att läsa tidningar, bl.a. vid besök på Stadsbiblioteket i Stockholm. (Först sa han att det var Kungliga biblioteket.) Men han har veterligen inte gjort något försök att få fram uppgifter som skulle kunna stödja detta. Till stor del gick de påstådda uppgifterna dessutom inte att få fram på Stadsbiblioteket.

Kvarblivelse

Thomas Quick skrev en bok, *Kvarblivelse*, som kom ut år 1998. Där väver han ihop berättelserna om de brott som han oomstritt hade begått och andra händelser i livet med berättelser – i många fall detaljerade – om de mord som han erkände. Det är svårt att läsa boken

utan att få intrycket att även det som han berättar om morderna är sant. Och om det inte är sant bör det ha varit svårt att skriva sanna berättelser på det sätt som han i så fall gjorde.

Min bror Thomas Quick

I sin bok skriver Sten-Ove Bergwall att han kände på sig att det var Sture som hade mördat Johan Asplund när han fick höra att en man hade erkänt mordet. Detta mord var det första som Sture Bergwall erkände av de åtta som han dömdes för, och Sten-Ove Bergwall kunde därför inte ha påverkats av andra erkännanden.

Gåtan Thomas Quick

År 2002 kom Janne Mattsson ut med boken *Gåtan Thomas Quick*, som bygger på långa intervjuer med Quick. I stor utsträckning innehåller boken samma berättelser som Thomas Quicks egen *Kvarblivelse*, men de är ordnade på ett betydligt mer läsvänligt sätt. Det kan tyckas att det bör ha varit svårt för Quick att ljuga ihop de många detaljerade berättelser kring morderna som boken återger. Janne Mattsson bedömde Quick som utan tvivel trovärdig.

Många oförklarliga försvinnanden

Av de nitton mord som Quick erkände var det så många som tio där personerna försvann oförklarligt. Från två eller tre av dessa personer har man hittat kroppsdelar. Övriga sju saknas helt sedan nu mellan 20 och 40 år. Sture Bergwall berättade som Thomas Quick att han gjorde sig av med kropparna och att han ibland tog med sig kroppsdelar.

Morderna kunde mycket väl passa med Quicks diagnos

De mord som Quick erkände var av en särskild karaktär. Det var sålunda inte fråga om rånmord, uppgörelser bland kriminella, svartsjukemord e.d. Med ett par undantag var det – såvitt man hade anledning att tro – fråga om överfall på okända.

Bakgrunden med övergrepp

Thomas Quick hade en bakgrund med allvarliga övergrepp, bl.a. flera sexuella sådana.

Den psykiatriska diagnosen

År 1970 uttalade läkaren i ett rättspsykiatriskt utlåtande att Thomas Quick var en sadistisk pedofil som var utomordentligt farlig för annans säkerhet. Vid en rättspsykiatrisk undersökning i mars 1991 fick Thomas Quick den kliniska diagnosen personlighetsstörning på borderlinenivå kombinerad med allvarlig impuls kontrollstörning och sexuellt perverterat beteende med sadomasochistiska drag.

Nedlagda utredningar utan kvarvarande misstankar

Under de år då Quick var ute från Säter, 1976–91, skedde många mord som var ouppklarade och där de aktiva polisutredningarna hade avslutats. Quick erkände att han hade begått i varje fall fjorton mord under dessa år, därtill ett par mord före år 1976 som inte heller hade klarats upp. Det rörde sig om personer som var mördade eller försvunna sedan många år. Det fanns vid tidpunkten för åtalen ingen misstänkt till något av morderna, och det finns med något undantag fortfarande inte någon rejält misstänkt.

Nästan alla berörda var övertygade om att Quick talade sanning

Under drygt tio år var nästan alla som arbetade med terapin och utredningarna övertygade om att Quick talade sanning. Om han ljög lyckades han lura nästan alla under många år och alltså framstå som trovärdig trots de i så fall ganska omfattande lögnerna.

Inga omständigheter talade mot hans skuld

Quick har inte alibi för något av de mord som han erkände, och det hade vid åtalen och domarna inte kommit fram något som i egentlig mening talade för att han var oskyldig till dem. (Inte heller senare har det kommit fram något sådant.)

Vem skriver grovt sexualsadistiska texter?

I sitt kollegieblock på Säter skrev Quick – efter att han hade börjat erkänna morderna – explicita detaljerade texter med sexuell njutning kopplad till pojkars död, förtäring av kroppsdelar m.m. (Jag avstår från att citera ur texterna.)

6 De återtagna erkännandena och resningsprocessen

Den 18 september 2008, sju år efter den sista domen, tog Sture Bergwall tillbaka sina erkännanden. Det gjorde han första gången till journalisten Hannes Råstam, som hade arbetat en tid med Quickärendet. SVT sände tre dokumentärer av Råstam på temat att Bergwall hade dömts oskyldig. Bergwall fick en ny advokat, Thomas Olsson, som förberedde resningsansökningar.

Riksåklagaren tillsatte en ansvarig åklagare, överåklagaren Björn Ericson, som skulle bedöma fallen från ett åklagarperspektiv.

Ericson och några andra åklagare gick igenom bevisningen och bedömde att frågan om Sture Bergwalls skuld måste prövas på nytt. Det blev resning och målen skickades tillbaka till respektive tingsrätt.

Nya åklagare fick ta över. De ansåg att bevisningen mot Bergwall nu inte räckte för fällande dom och lade ned åtalen. Det medförde att tingsrätterna – utan prövning – meddelade frikännande

dom. Ingen domstol prövade alltså frågan huruvida bevisningen mot Bergwall var tillräcklig eller inte.

Att det hade skett en rättsskandal blev snabbt en etablerad uppfattning. Dagens Nyheter skrev till exempel på sin ledarsida den 6 augusti 2012 att det var ”pinsamt uppenbart” att Bergwall inte var någon massmördare.

Det som resningsåklagarna enligt min mening kan kritiseras för är framför allt fyra saker.

1. De bedömde varje mordmål för sig utan att ta hänsyn till att det kanske viktigaste bevisvärdet fanns i de omständigheter som band ihop målen.

2. Åklagarna förhörde inte Bergwall på allvar efter hans återtagna erkännanden. När någon tar tillbaka ett erkännande av ett allvarligt brott ingår det annars i ett självklart rutinarbete för polis och åklagare att noggrant undersöka om det finns anledning att lita på den nya uppgiften. Det enda förhör som hölls med Bergwall var tydligt okritiskt.

3. Sture Bergwalls uppgifter om hur förhören, vallningarna och rekonstruktionerna hade gått till accepterades i stor utsträckning av resningsåklagarna utan att kontrolleras med de personer som var med. Dessa personer hade i viktiga delar annorlunda berättelser jämfört med Bergwalls.

4. Åklagarna bjöd inte advokaterna motstånd vid prövningen av de olika bevisomständigheterna. Det gällde inte minst kunskapsundersökningen och hundbevisningen. Som ett exempel kan nämnas det som Quick hade berättat om mordet på Johan Asplund. Överåklagare Björn Ericson skrev i sitt yttrande över resningsansökan: Vad jag kunnat se har Sture Bergwall berättat om deponering på platsen först vid vallningen 00-09-09, alltså långt efter det att hunden markerat platsen, platsundersökningen genomförts och fosfatprover tagits och analyserats.

I verkligheten var det så att Quick hade lämnat uppgifter om detta redan vid en vallning den 13 mars 1993 och i ett förhör den 21 april 1993. Detta fel liksom flera andra kunde ha undvikits om Björn Ericson hade frågat Seppo Penttinen om hur det låg till. Penttinens berättelse kunde i sin tur vid behov ha kontrollerats i förhørsprotokollen.

7 Hannes Råstams bok

Boken *Fallet Thomas Quick – Att skapa en seriemördare* var avslutningen på Hannes Råstams långa arbete med Quickärendet, ett arbete som också inrymde bl.a. tre dokumentärer för SVT. Råstams

dokumentärer och bok betydde kanske allra mest för den uppfattning som uppstod, att en rättsskandal hade inträffat.

I boken pekar Råstam på en rad omständigheter som enligt hans mening visar att det begicks allvarliga fel i utredningarna. Och det råder inte något tvivel om att intrycket av boken är att terapeuter, poliser och åklagare ”skapar en seriemördare” genom sitt sätt att arbeta. Att det blir fällande domar beror på att Quick har en önskan att medverka till ett sådant resultat och att advokaterna inte bryr sig om att ta tillvara sin klients verkliga behov av att bli avslöjad som lögnare.

Sådan är den bild läsaren får. Men den som granskar boken närmare mot fakta kan konstatera att den innehåller så många allvarliga fel, vilseledanden, undanhållanden och frågetecken att läsaren får anledning att fundera över vilket syfte författaren har haft. Här följer ett litet axplock:

Telefonsamtalet

På s. 77 skriver Råstam att han ringde upp Inger-Lise Johannessen, Therese Johannessens mamma. Han fick bekräftat av henne att Thereses tänder inte hade börjat växa ut vid den tidpunkt då flickan försvann. Quick hade därför helt fel när han sa att flickans tänder hade växt ut mer än på de bilder som visades. Han hade sagt att hon hade stora framtänder, inte alls den stora glugg i överkäken som det sista fotografiet av henne visade.

Enligt Inger-Lise Johannessen är det inte någon svensk journalist som har ringt henne och frågat om Thereses tänder. Och precis som hon sa i rättegången hade tänderna till stor del växt ut.

Thereses mamma på balkongen

Råstam skriver på s. 79 att Therese Johannessens mor sagt att ”hon stått på balkongen och spanat efter flickan hela tiden”.

Ingenstans finns det någon uppgift om att mamman lämnat denna centrala uppgift. I ett förhör dagen efter flickans försvinnande sa mamman tvärtom att hon höll på med tvätt i källaren fram till ca klockan 20. Strax efter kl. 20.00 var hon ute på balkongen och såg tre barn som var på väg till en närliggande butik. Therese var inte med. Inger-Lise Johannessen tog sedan hissen ner för att leta efter Therese men fann henne inte.

De möjligen utlånade VHS-bandet

På s. 80 i boken skriver Råstam att han träffat Ole-Thomas Bjerknes, norsk utredare. Bjerknes och Råstam hade besökt ett par platser som var centrala i Therese-utredningen. Enligt Råstam råkade Bjerknes ha med sig tre videoband med råmaterialet från vallningarna med Quick, och Råstam hade frågat om han fick låna banden. ”Till min förvåning

räckte han fram dem till mig. Jag tog emot de eftertraktade VHS-banderna och lovade att han skulle få tillbaka dem innan jag lämnade Norge.”

Enligt Bjercknes lämnade han inte några videoband till Råstam. Han åkte i bil med Råstam till olika aktuella platser men hade inte med sig några videoband och hade inte heller någon anledning till det.

Rekonstruktionen i Therese-ärendet

På s. 89 säger Råstam: ”Jag var förhådd av det jag sett på filmerna: en delegation svenska statstjänstemän som lät sig ledas runt av en neddrogad psykiatripatient som uppenbart inte visste var han befann sig.”

Vid den aktuella rekonstruktionen ledde Thomas Quick utredarna in på vägarna till ett område som han hade kunnat beskriva ganska väl i förväg. Han beskrev vägbommar i båda ändarna, liksom att den bom där de passerade vid rekonstruktionen hade varit öppen vid tillfället, något som visade sig kunna stämma. Han beskrev vidare en ombyggd vägkorsning och gjorde en skiss av något som i utredningen har kallats ”kal sten”, vilket stämde väl med verkligheten. Den som ser rekonstruktionsfilmen kan konstatera att Råstams beskrivning ”av en neddrogad psykiatripatient som uppenbart inte visste var han befann sig” är felaktig.

Konfirmationen

På s. 102 skriver Råstam att Thomas Quick plötsligt berättade att han hade alibi för mordet på Thomas Blomgren pingsthelgen 1964. Han hade nämligen konfirmerats just den helgen. Quick citeras: ”Och jag var hela tiden orolig för att de skulle upptäcka det här med konfirmationen. Mina syskon visste ju om det! Och mina konfirmationskamrater. Det hade ju inte varit så svårt att ta reda på.” – På s. 152 står sedan att en av konfirmationskamraterna sa till Råstam att själva konfirmationen var på lördag eftermiddag och att det var förhör med en massa frågor till konfirmanderna. Råstam skriver: ”Jag blir förbluffad. Thomas Quick har just fått alibi för det kanske viktigaste mordet av alla.”

Quick hade redan i det första förhör som hölls med honom kopplat mordet till just sin konfirmation. På fråga från förhørsledaren (Jörgen Persson) om han kunde säga vilket år mordet begicks svarade han att det var i samband med hans konfirmation. Det är därför ologiskt att han skulle ha varit rädd för att sambandet mellan mordet på Thomas Blomgren och konfirmationen skulle upptäckas. Att konfirmationen skulle vara ett alibi är dessutom inte riktigt. Det fanns gott om tid att ta sig från Falun till Växjö och tillbaka i bil på det sätt Quick hade berättat.

Förhören med E

Råstam berättar på s. 153–154 om den man E som enligt Quick var med honom i Växjö när han mördade Thomas Blomgren. E var ovillig att berätta något för Råstam men sa att polisen hade hållit tre förhör med honom. Enligt Råstam undanhöll polisen dessa förhör. Och enligt Råstam hade E i förhören ”övertygande kunnat bevisa att Quick beljugit honom”.

I de tre förhören nekar E till att ha varit med Sture Bergwall i Växjö. Men protokollen ger inte något stöd för Råstams påstående att E ”övertygande bevisar” att Quick beljugit honom. Däremot framgår det att E berättade att han skjutsat Bergwall i sina bilar under ganska lång tid och att han säger sig ha bevittnat ett övergrepp av Bergwall mot en minderårig liftare. Quick berättade att de brukade plocka upp yngre liftare för att han skulle få utnyttja dem sexuellt i utbyte mot sex med E. Denne bekräftade att han och Bergwall hade haft en sexuell relation.

Bågsågen i Piteåskogen

På s. 179 skriver Råstam angående utredningen om Charles Zelmanovits att Quick sagt att han vid styckningen av kroppen använde en bågsåg av det slag som man använder för att kapa ved.

Råstam nämner inte att polisen vid sökning med metalldetektor anträffade en motsvarande såg i skogen under mossan längs den sträckning där Thomas Quick berättade att han kunde ha kastat den. Sågen anträffades först efter det att Quick fört den på tal.

Vädret i Piteå

Råstam skriver på s. 183 att Quick sagt att det var snö i Piteå när han mördade Charles Zelmanovits. Enligt Råstam hade det i verkligheten regnat i flera dagar, och det var barmark.

På tidningsfoton från skallgången i anslutning till försvinnandet kan man se att det fanns snö kvar i lägre terräng. Av SMHI:s klimattabell, som ingår i utredningsmaterialet, framgår att det dagarna före försvinnandet var 2–7 grader kallt och ett snödjup upp till 11 cm. Fredagen den 12 november, då Charles Zelmanovits försvann, var det minus 6,2 grader och ”lågt snödrev”.

Stegräkning

På s. 184 redovisar Råstam Thomas Quicks uppgift om hur Sven Å Christianson skulle ha räknat stegen i samband med en rekonstruktion i Säter. Det handlade om hur långt Quick skulle ha burit Charles Zelmanovits i skogsterräng. Christianson skulle enligt Quick ha sagt ”nu är vi framme” när Bergwall gått trehundra steg.

Enligt Penttinen och Christianson, som båda var med vid tillfället, gick det inte alls till så som Råstam skriver. Det var Quick som själv bestämde avståndet. Sedan konstaterades detta motsvara ett

visst antal steg. Stegantalet visade sig också vara i det närmaste korrekt i förhållande till den sträcka som Quick enligt sin berättelse gick i Piteåskogen från bilen till fyndplatsen.

Vägen till fyndplatsen i Piteåskogen

Råstam relaterar på s. 186 vad Bergwall berättat för honom angående vallningen i Piteåskogen: ”När de kommit till diket närmast fyndplatsen ser Quick att det bildats en stig efter alla poliser och kriminaltekniker som undersökt platsen de senaste veckorna.”

Den väg som användes när man vid rekonstruktionen gick in till fyndplatsen i skogen var en annan än den som poliserna tidigare hade använt. Quick valde nämligen en egen väg in i skogen. Den låg ca hundra meter från den väg som poliserna använde.

Skissen över platsen vid Appojaure

På s. 205 skriver Råstam: ”Penttinen bad Quick att rita en skiss över tältplatsen. Han placerade tältet närmast sjön och bilen längst bort. Det skulle vara tvärtom.”

Detta påstående är i sig riktigt. Men Råstam utelämnar en viktig omständighet när det gäller skissen, nämligen att den i övrigt var påfallande korrekt. Quick ritade t.ex. vägen till platsen slingrande genom terrängen på ett sätt som stämde bra med verkligheten. Det var i själva verket Quicks skiss som fick de tidigare skeptiska utredarna i Gällivare att börja ta hans erkännande på allvar. Att tältet och bilen placerades omvänt på skissen jämfört med verkligheten kunde vidare inte ha någon större betydelse från bevissynpunkt, eftersom det sedan länge var känt genom bilder i tidningen hur den verkliga placeringen hade varit.

Knivarna i Appojaure

På s. 209 skriver Råstam att det är uteslutet att breda knivklingor ”kan ha gett upphov till de sårkanaler som huggits i offrens kroppar. De har förorsakats av en kniv med betydligt smalare blad, högst 20 mm. Just ett sådant mordvapen, parets filékniv, har återfunnits på mordplatsen. Obduktionsprotokollet slår fast att den kan ha orsakat samtliga skador.” På s. 258 skriver han ”Det enda mordvapnet som med säkerhet användes mot paret Stegehuis var deras egen filékniv.”

Det framgår av rättsläkarutlåtandet att det hade använts minst två olika knivar mot paret Stegehuis. Rättsläkaren beskriver skadorna som uppkomna med olika knivar, med bladbredder under respektive över tjugo millimeter.

Uppgiften om att Yenon Levi hostat blod

På s. 268 skriver Råstam att Quick inte hade sagt något under rekonstruktionen efter Levi-mordet om att Yenon Levi hade hostat

blod. Han framställer det så att Penttinen är den som först nämner denna uppgift.

Det Råstam beskriver finns att läsa på s. 14 i vallningspromemorian. Men redan på s. 13 säger Quick, när han redogör för blodflödet: ”Från skallen, sen kräks han också blod, eller hostar, kräks.”

Yenon Levis behåring

På s. 269 skriver Råstam i berättelsen om en rekonstruktion i Levi-ärendet: ”Quick säger att han förde in sin hand under Levis tröja och kände behåringen på magen och bröstet. – Yenon Levy hade inget hår alls på bröstet, tänker Jan Olsson. Han gör en notering i sitt anteckningsblock, men avslöjar inte med en min sina tankar.”

Vad Quick ordagrant sa vid tillfället är följande: ”Vad jag gör, det är att, känner, följer nyckelbenen, den vägen med mina fingrar på det här viset alltså, och lika på den sidan. Jag sticker in handen under tröjorna och för handen uppåt och sen vid håren, på magen, och i viss mån på bröstet.” I ett tidigare förhör hade han dessutom poängterat att Levi saknade hår på bröstet: ” --- det kanske är en detalj som ska nämnas jag upplever som hans bröst inte har just något hår --- .”

Uppgiften om att Yenon Levi var med ”Ben Ali”

En man som Råstam kallar Ben Ali var misstänkt för mordet på Yenon Levi. En väninna till mannen tillfrågades om hon kände igen Levi och sa att hon gjorde det. På s. 272 i boken refereras hennes svar: ”Den killen har jag sett. Den näsan kommer jag ihåg, sa en av kvinnorna när polisen visade ett foto av Levi. – Enligt kvinnan hade han suttit med ”Ben Ali” i vardagsrummet och tittat på TV.”

Men kvinnan skulle i så fall ha gjort sin iakttagelse sommaren 1988. Vid den tidpunkten var Yenon Levi redan död.

Inristningens plats

Råstam nämner på s. 291 att norsk polis hade hittat ett träd med en markering på stammen och att markeringen var ett tungt vägande bevis mot Quick. Råstam skriver att Quick var osäker på var trädet fanns i Örjeskogen.

Innan han vallades i området hade Thomas Quick på en skiss ritat och även i detalj beskrivit omständigheter kring ett vägavsnitt med en speciell klippformation som han kallade ”kal sten”. På den skissen hade han med en rund ring markerat någonting, och det var just där som trädet med inristningen anträffades. Quicks beskrivning av vägavsnittet och den markanta klippformationen överensstämde på ett påfallande sätt med verkligheten, något som också tingsrätten noterade och beaktade.

Inristningens utseende

På s. 296 skriver Råstam att man hittade ett träd som hade ”någon form av skada eller markering” och att ”Den uppbar inte några som helst likhet med den symbol Quick beskrivit”.

I tingsrättens dom står att läsa att inristningen i trädet ”*var lik*” den som Quick ritat. Den som vill jämföra skissen med den inristning som fanns på trädet kan titta i extramaterialet till *Quickologi* på hemsidan.

Brädorna i Fjell

Råstam skriver på s. 297 att Quick berättat att han sett ett upplag av brädor i bostadsområdet Fjell, där Therese Johannessen försvann, men att brädorna hade levererats ”först dagarna efter Thereses försvinnande”.

Norsk polis utredde leveranserna, och det är fullt klarlagt att brädor hade levererats till ett pågående lekplatsbygge på platsen innan Therese försvann.

Listan på mördade personer

I boken sägs på s. 362 angående att åklagaren visade tingsrätten en lista på mord som Thomas Quick hade erkänt: ”Frågan är hur tingsrätten dömt i målet om morderna på Trine Jensen och Gry Storvik om de i stället informerats om att flertalet av morderna på listan bevisligen var fantasifoster”.

Det finns inte stöd i verkligheten för att något enda av morderna på listan var ”fantasifoster”.

Utelämnade omständigheter i kronologin

I kronologin i slutet av boken utelämnar Råstam några fakta som kunde ha varit av intresse. På s. 403 i boken saknas t.ex. uppgiften att Sture Bergwall i mars 1989 tog kontakt med Sätters sjukhus för samtal sedan han sagt sig ha ”blivit intresserad av en yngre pojke och var rädd att inte kunna behärska sig”. På s. 404 utelämnas den omständigheten att det år 1994 i ett rum som Quick disponerade på sjukhuset hittades en kasse med barnpornografiska filmer.

8 Dan Josefssons bok och psykoterapins roll

Psykoterapins roll och teorin om bortträngda minnen

I november 2013 publicerades Dan Josefssons bok *Mannen som slutade ljuga – Berättelsen om Sture Bergwall och kvinnan som skapade Thomas Quick*. Josefssons huvudtes i boken är att det som han ibland benämner ”hypotesen om bortträngda minnen”, ibland

”tron på” och någon gång ”teorin om” sådana minnen spelade stor roll för de erkännanden som Sture Bergwall (Thomas Quick) avgav.

Under psykoterapi på Sätters sjukhus, efter återintagningen av Bergwall år 1991, tillämpades enligt Josefsson en särskild terapimetod som går ut på att få patienten att återhämta så kallade bortträngda minnen. Josefsson menar att metoden ledde till att Quick kunde ”minnas” och berätta om händelser som han i verkligheten inte hade varit med om, bl.a. de åtta mord som han så småningom dömdes för. Det rörde sig alltså om falska minnen. Problemet med bortträngda minnen är enligt Josefsson just att det finns en betydande risk för att de inte har någon grund i verkligheten utan är framsuggererade och falska.

Dan Josefsson beskriver i boken hur terapeuterna på Sätters sjukhus var starkt influerade av Margit Norell, en psykoanalytiker i Stockholm med järnhård vilja och stor auktoritet (hon avled år 2005). Josefsson skriver att hon var en stark företrädare för teorin om bortträngda minnen och drev den hårt. Det innebar enligt Josefsson att även terapeuterna på Säter tillämpade den i sitt arbete, något som alltså enligt Josefsson fick fatala konsekvenser i Quickutredningarna. Det som hände i utredningarna och rättegångarna mot Thomas Quick var enligt Josefsson århundradets största rättsskandal. Sture Bergwall var helt oskyldig.

I sin bok skriver Josefsson på åtskilliga ställen att Thomas Quick ljög ihop sina berättelser och att han bland annat gjorde det med hjälp av terapi. Möjligen trodde han sig ibland minnas en del, men i allt väsentligt rörde det sig om påhitt, om berättelser som han medvetet konstruerade för att de skulle bli trovärdiga. Hans avsikt var att övertyga alla om att han var en seriemördare. Han mindes inte några mord, utan visste mycket väl att det rörde sig om lögner.

Men Dan Josefsson skriver alltså också att Sätters terapeuter, under ledning av Margit Norell, tillämpade en teori om bortträngda minnen på Thomas Quick. Enligt denna teori kan traumatiska upplevelser, framför allt i barndomen, leda till att offret utlöser ett mentalt försvar som medför att minnet av upplevelserna går helt eller delvis förlorat. Minnena är inte åtkomliga för medvetandet, men det personen har upplevt och som kroppen ”minns” (till exempel sexuella övergrepp) gör ändå att personen kan få olika symtom, fysiska och/eller psykiska. Minnena kan ibland återhämtas med hjälp av psykoterapi, dvs. personen fås att minnas också på ett medvetet plan där det sätts ord på den händelse som han eller hon har varit med om.

Enligt kritikerna – till vilka Josefsson sällar sig – är detta ovetenskapligt och spekulativt. Det finns en mycket stor risk att de återhämtade bortträngda minnena inte är några verkliga minnen utan konstruktioner. En risk alltså för falska minnen.

Dan Josefsson hävdar alltså å ena sidan att Quick *hittade på* sina berättelser. Å andra sidan säger han att det riktigt stora felet i Quickutredningarna var att terapeuter, polis, åklagare, advokater och domstolar litade på Thomas Quicks *minnen*. Det var enligt Josefsson ett stort fel eftersom dessa minnen i själva verket var falska.

Frågan måste ställas: Hur kan teorin om bortträngda, återhämtade och i själva verket falska minnen orsaka att den person som är föremål för terapi ljuger? Teorin handlar om minnen som påstås vara verkliga men som i själva verket kan vara konstruktioner skapade i terapi. Hur går det då till att *teorin* blir orsak till att man tror på *lögn*er?

Problemet med teorin är ju att man litar på att personens minnen är verkliga, fastän de i själva verket mycket väl kan vara falska.

I början hade Dan Josefssons tankar om betydelsen av bortträngda minnen stort genomslag. Så småningom tycks det ha gått upp för de flesta att hans teorier inte hänger ihop. Han har antingen missförstått teorin om bortträngda minnen och de problem som finns med den, eller försökt använda den för att vilseleda läsarna.

Josefssons bok i övrigt

Josefssons teori att Thomas Quick dömdes som en följd av teorin om bortträngda minnen och hur den tillämpades i psykoterapi på Säter och i brottsutredningarna är det allvarligaste felet i hans bok. De fällande domarna hade över huvud taget inte med teorin om bortträngda minnen att göra.

Boken innehåller ett antal grundläggande fel och vilseledanden i övrigt kring Quickärendet. Jag pekar här på några:

Berättelsen var det enda beviset

Josefsson skriver att Quick fälldes för Theresemordet ”med sin egen trovärdiga berättelse som enda bevis” (s. 21). Och han tillägger: ”Samma sak gällde alla de åtta mord han dömdes för mellan 1994 och 2001.”

I själva verket fanns det som framgått en mycket omfattande bevisning i Theresemålet, liksom i övriga fem mål. Quick hade berättat en rad detaljer om bostadsområden, mordvapen, kroppsliga detaljer, efterlämnade föremål m.m. som domstolarna bedömde ha stort värde som bevis. Dessa uppgifter kom visserligen till stora delar från Quicks berättelser, så i den meningen är Josefssons påstående riktigt. Men dessutom hade liksökhundar på flera platser markerat just där Quick hade sagt att han hade hanterat kroppar eller kroppsdelar. Han hade visat sig kunna tio gånger fler okända detaljer om två av mordnen än en kontrollgrupp. Man hade hittat två sågar med hjälp av metalldetektor på platser som Quick hade angett. Man hade hittat en

björk med en inristning som stämde väl med en skiss som Quick hade ritat. Och så vidare.

De nya åklagarnas uppfattning om bevisningen

Josefsson skriver att alla åklagare som granskade resningsansökningarna kom fram till samma resultat, ”Sture Bergwall hade fällts på djupt felaktiga grunder” (s. 30). Och han skriver (s. 31) att det var en lång rad erfarna åklagare ”som inte hittade några bevis” mot Quick.

Men skälet till att åklagarna gick med på resning, och i två fall själva ansökte om resning, var att bevissituationen genom Bergwalls återtagna erkännanden hade förändrats på ett sådant sätt att det fanns anledning att pröva hans skuld på nytt. Och skälet till att åklagarna sedan lade ner åtalen utan att få dem prövade på nytt var att de bedömde att bevisningen inte räckte för fällande dom. Ingen av åklagarna yttrade såvitt jag kan se att Quick hade fällts ”på djupt felaktiga grunder” eller att man ”inte hittade några bevis”. Två av de åklagare som beslutade om nedläggning uttalade sig dock på ett sätt som låg ganska nära; de får sägas ha avfärdat bevisningen. Men det gällde inte de övriga.

Sture Bergwall ljög sig in på Säter

Efter en redogörelse för det rån som Bergwall och M begick i december 1990 och den rättspsykiatriska undersökning som gjordes före domen skriver Josefsson (s. 234): ”I rättegången som följde lyckades Sture alltså med konststycket att dömas till rättspsykiatrisk vård för ett dumt bankrån utan personskador. Den 29 maj 1991 transporterades han från Huddinge till Regionvårdsenheten vid sjön Ljusterns strand i Dalarna. Sture hade ljugit sig in på Säter.”

Påståendet att Bergwall ljög sig in på Säter bygger på ett resonemang (på s. 232–234) där Josefsson ”klargör” vissa saker för läsaren. Nämligen att den främst ansvarige läkaren var lättlurad och inte förstod exempelvis vad som låg bakom det rån som Bergwall hade begått, inte heller hur Bergwall numera hade det med intresset för småpojkar och drogberoende. Därför lät sig läkaren luras att tro att Bergwall var i behov av rättspsykiatrisk vård. Josefsson förstod bättre än åklagaren hur Bergwalls psykiatriska tillstånd skulle bedömas.

Ingen aning om att han hade dödat Johan Asplund

Dan Josefsson skriver (s. 255), angående mordet på Johan Asplund, att Quick innan han erkände ”under tolv års tid inte haft en aning om att det var han som var mördaren”.

Det presenteras inte något stöd för detta påstående i den kringliggande texten eller i boken i övrigt. Av vad som framgår av förhörprotokoll och annat material sa Quick aldrig på det sättet. Han

skrev visserligen i ett brev till sin terapeut att ”Bilderna av hur Johan dödades har vuxit fram under de senaste dagarna”. Men detta är förstås inte detsamma som att han sa att han inte haft en aning om att han var mördaren.

Christer van der Kwast ljög om Blomgrenmordet

Josefsson skriver (s. 311–312) om ett samtal han hade hemma hos sig med Christer van der Kwast om bl.a. mordet år 1964 på Thomas Blomgren i Växjö. Detta var ett av de mord som Quick hade erkänt och som han skulle ha begått redan när han var fjorton år. van der Kwast hade sagt till tidningarna att han ansåg att mordet var uppkänt genom Quicks erkännande och att han skulle ha väckt åtal om mordet inte hade varit preskriberat. Josefsson berättar att van der Kwast sa till honom att han ångrade detta uttalande.

Denna ånger – som uppenbarligen handlade om att van der Kwast tyckte att han hade uttryckt sig förhastat och för långtgående – tar Josefsson till intäkt för slutsatsen att van der Kwast sedan ljög varje gång som han hänvisade till Quicks erkännande av mordet på Thomas Blomgren och sa att erkännandet enligt hans mening var trovärdigt. Så här skriver Josefsson: ”Helt klart är dock att van der Kwast ljög och att han upprepade lögnen om och om igen i årtal.”

van der Kwast hade kanske ljugit om han hade trott en sak och hävdat en annan. Men Josefsson hade ingen grund för att anta att det skulle vara på det sättet. van der Kwast trodde hela tiden på Quicks berättelse om Blomgrenmordet.

Liksökhundar markerar även för döda djur

Josefsson skriver att ”likhundar inte bara markerar för döda människor, utan också för döda djur” (s. 440). Han avfärdar därför liksökhundarnas markeringar som bevis. Han gör det kort och utan närmare resonemang. Men han passar på att vara försmädlig mot Seppo Penttinen (s. 441): ”En markering i en skog betyder ingenting förrän polisen hittat kroppen man letar efter. Men det där bortsåg Seppo helt ifrån. Han litade på hunden. Det fanns dock en märklighet till. När jag kom hem från Sundsvall letade jag upp hundförarens rapport i förundersökningen. Det visade sig att sökningen med hund gjordes nio dagar efter vallningen. [...] Elva meter från studs till slutlig nedslagsplats alltså. Om Seppos hypotes var korrekt så hade Johans huvud studsat iväg som en välpumpad fotboll över kalhygget. Det var både fascinerande och sorgligt att Seppo velat ta med mig ut i skogen för att berätta en sådan historia.”

Själva bevisvärdet av hundsöken låg i att hundarna markerade på de platser där Bergwall hade visat att han hade hanterat döda kroppar. Det spelade därför inte någon större roll om hundarna kunde göra skillnad mellan människor och djur eller inte. Till saken hör dock att

den hund som oftast användes, Zampo, enligt test kunde göra tydlig skillnad mellan lukt av död människa och lukt av dött djur. Och hunden visade många gånger att den inte brydde sig om rester av döda djur.

Att hunden kom till platsen nio dagar efter vallningen var precis enligt instruktionsboken.

Bevisningen hade slagits i småbitar

I samband med att han redogör för en intervju med Claes Borgström skriver Josefsson (s. 480): ”Han var dåligt påläst och alla indicier han pekade på hade utan undantag slagits i småbitar under resningsprocesserna.”

Den som läser resningsbesluten kan konstatera att påståendet inte stämmer. Visserligen sägs i besluten beträffande flera av bevisen att de fick antas ha ett mindre värde än det som tingsrätterna hade antagit när Quick fälldes. Men det enda indicium som kunde sägas ha ”slagits i småbitar” var fyndet av det man trodde var ben efter Therese Johannessen. Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) hade under resningsprocessen funnit att det inte rörde sig om ben.

Morden hade inga gemensamma drag

Josefsson skriver att ”det enda som utmärkte Thomas Quicks påstådda mord var att det inte fanns några gemensamma drag” (s. 512). Han gör det i ett sammanhang där han försöker påvisa sin okunnighet sedan jag i en artikel hade skrivit att de åtta morden var ”av likartad karaktär”. Josefsson skriver: ”För alla som var det minsta insatta i Quickutredningarna avslöjade Lambertz här att han var förbluffande okunnig. Det enda som utmärkte Thomas Quicks påstådda mord var att det inte fanns några gemensamma drag.”

Men fyra av de åtta morden hade barn eller ungdomar som offer, och sex av de åtta hade tydliga sexuella övertoner. Samtliga handlingar var överfallsmord mot personer som Quick inte kände; han hade enligt sin berättelse över huvud taget inte träffat dem förrän vid tidpunkten för mordet. I sex fall av åtta berättade han att han letade efter någon att förgripa sig på, och i tre fall styckade han enligt sin egen berättelse den döda kroppen. I alla de åtta fallen lämnade han kropparna eller delar av dem på relativt ödsliga platser. Och alla morden innehöll sadistiskt eller starkt överdrivet våld. Det enda mordet som i någon avsevärd mån skilde sig från de andra var det på makarna Stegehuis i tältet vid sjön Appojaure. Det liknade å andra sidan det knivöverfall som Bergwall hade gjort sig skyldig till år 1974.

Av alla mord som begås är de flesta ”relationsmord” i den meningen att offret känner gärningsmannen. Andra typer av mord som är relativt vanliga är sådana som begås i samband med uppgörelser i den kriminella världen. Och ytterligare ett slags mord som inte är

ovanliga är uppsåtligt dödande i samband med rån och stölder. Inget av de åtta mord som Thomas Quick dömdes för var av något av dessa tre slag.

9 *Bevisningen vägd mot motbevisningen*

Det som till syvende och sist är avgörande för om det var fel eller inte att åtala och döma Thomas Quick är styrkan hos den bevisning som fanns mot honom. Och vid den samlade värderingen av bevisningen måste man ta hänsyn till allt det som talade – och talar – emot honom som gärningsman, alltså alla de omständigheter som togs fram i resningsprocessen och kanske ytterligare några.

De omständigheter som talar emot Sture Bergwalls skuld är i huvudsak dessa:

- Han har tagit tillbaka sina erkännanden.
- Han var psykiskt sjuk och tungt medicinerad.
- Han hade möjlighet att lära sig en del fakta kring mordet.
- Han sa ofta fel, ändrade och anpassade sina berättelser.
- Han fick ledande frågor.
- Han sa sig ha dödat i varje fall en svart pojke som visade sig leva.
- Ett rättsmedicinskt utlåtande i Levimålet ändrades.
- Det som troddes vara ben efter människa sas av SKL inte vara ben.
- Bokföringen för kiosken kan tala för att Bergwall hade alibi.
- Bergwall hade inte körkort, kunde han verkligen köra bil?
- Det gjordes inga fynd där sökhundarna markerat.^[1]_[SEP]
- Gry Storvik hade sperma i sig från en annan man.
- Quick sa fel beträffande tidpunkten för mordet på Gry Storvik.
- Det är inte bevisat att Charles Zelmanovits blev mördad.
- Förhållandena i det Bergwallska hemmet var kanske inte så dåliga.
- Quick pekade ut medgärningsmän som inte kunde åtalas.

Följande är värt att notera angående dessa omständigheter.

- Endast de återtagna erkännandena och benanalysen är nya.
- Bergwall hade inte alibi för något mord.
- Det finns inte heller något annat som friar honom i något fall.
- Ingen omständighet innefattar stark motbevisning.
- Mestadels handlar det om kritik mot utredningen.
- Det finns rimliga förklaringar eller motargument på alla punkter.

Vid en genomgång av den viktigaste bevisningen, och med hänsyn tagen till ursprungssannolikheten och de nyssnämnda omständigheterna, kommer jag fram till att den bevisning som fanns

vid rättegångarna till stöd för Thomas Quicks skuld kan värderas enligt följande:

Sannolikheten för att Sture Bergwall begick åtminstone ett av de åtta mordena, och således ljuger i dag om sin skuld, kan utifrån enbart de två starkaste bevisen – hundsöken och kunskapstestet – beräknas till åtminstone 0,999991 om 1 är lika med full visshet. Sannolikheten för motsatsen, alltså att Sture Bergwall inte begick något av de åtta mordena och alltså talar sanning i dag, är då utifrån bevisningen 0,000009. Väljer vi i stället att uttrycka bevisvärdet (= sannolikheten) som ett procenttal får vi 99,9991 % respektive 0,0009 %. Man kan också uttrycka det så att sannolikheten, bedömd utifrån de viktigaste bevisen, för att Sture Bergwall talar sanning i dag om alla mordena är knappt ett på hundra tusen. Tar man hänsyn till samtliga bevisomständigheter är sannolikheten betydligt mindre än så.

Ingen någorlunda insatt, kunnig och hederlig person lär kunna säga något annat än att sannolikheten för att Sture Bergwall nu talar osant om åtminstone ett av mordena är långt över 99 %.

10 Bergwallkommissionen och den norska utredningen

Bergwallkommissionen presenterade sitt betänkande den 5 juni 2015. Kommissionen riktar hård kritik mot bl.a. polis, åklagare och domstolar. Utan att det sägs uttryckligen i betänkandet gör man detta utifrån förutsättningen att Sture Bergwall blev felaktigt dömd. Kommissionens ordförande Daniel Tarschys sa bl.a. när betänkandet presenterades att ”det går åtta mördare lösa”, syftande på de åtta mord som Sture Bergwall frikänts från.

Samtidigt som kommissionen utgår från att Sture Bergwall blev felaktigt dömd presenterar man inte någon analys som talar för detta. Man går sålunda inte in på någon prövning av den bevisning som fanns mot Thomas Quick, och man väger inte bevisningen för hans skuld mot det som talar för hans oskuld. Detta stämmer på sitt sätt med direktiven för kommissionen, där det uttalades att kommissionen inte skulle ompröva några rättsliga avgöranden. Kommissionen synes ha tolkat den inskränkningen så att man skulle utgå från slutresultatet av den rättsliga processen, dvs. frikännandet av Sture Bergwall, och acceptera detta som ett uttryck för att Bergwall blev felaktigt dömd.

Att denna förutsättning kan ge ett resultat som är allvarligt felaktigt är lätt att förstå, inte minst om man studerar det som sägs under den föregående rubriken.

Den norska rapporten presenterades i oktober 2015 och bygger på det svenska betänkandet. Det angavs uttryckligen i utredningens direktiv att man skulle ta avstamp i den svenska kommissionens

resultat, bedöma de norska insatserna utifrån detta samt dra lärdom för norsk del av de fel som hade begåtts.

I rapporten tar den norska utredningen fasta på den allvarliga kritik som Bergwallkommissionen riktar mot de svenska myndigheterna och domstolarna. Utifrån förutsättningen att kritiken är berättigad bedömer man sedan om de norska myndigheterna borde ha agerat annorlunda. I de flesta hänseenden ”frikänner” man norsk polis och norska åklagare; det var förståeligt att dessa agerade som de gjorde när svensk polis och åklagare arbetade med förutsättningar som visade sig inte hålla.

Att den svenska utredningen inte var förutsättningslös innebar sålunda att inte heller den norska utredningen bedrevs förutsättningslöst. Något ställningstagande till frågan om hur utredningsarbetet ska bedömas för det fall det var korrekt att åtala och döma Thomas Quick finns inte.

11 Hur en villfarelse kan uppstå

Många blev år 2012, om inte tidigare, övertygade om att Thomas Quick hade fällts för de åtta mordena på alldeles för svag bevisning och att han i själva verket var oskyldig. Det var, enligt sannolikt de flesta som intresserade sig för saken, en stor rättsskandal att Quick åtalades och dömdes.

Det är intressant att reflektera kring frågan hur denna föreställning uppkom trots att Quick hade fällts för de åtta mordena av eniga domstolar som konstaterade att hans skuld var ställd utom rimligt tvivel. Att en sådan föreställning kan få det genomslag som den fick, trots de fakta som fanns relativt lätt tillgängliga för de flesta, måste ha en förklaring. Jag nämner i *Quickologi* tjugo faktorer som kan ha inverkat (i boken är de mer utvecklade än här nedan):

1. En bakgrund med ganska rimliga misstankar om allvarliga fel i brottsutredningen.
2. Kraftfulla opinionsbildare som odlade misstankarna (främst Jan Guillou och Leif GW Persson).
3. Ett väl förberett avslöjande; Råstams suggestiva tv-dokumentär där Bergwall ”erkände att han hela tiden hade ljugit om sin skuld”.
4. Övertygande, starkt vinklade och delvis bedrägliga böcker av Hannes Råstam och Dan Josefsson.
5. En omfattande publicitet där tidningar, radio och tv tog till sig Guillous, Perssons, Råstams och Josefssons berättelser.

6. Stöd från personer med stor trovärdighet, som t.ex. Anne Ramberg, Hans-Gunnar Axberger, Peter Wolodarski och Maciej Zaremba.

7. Betydande ensidighet i mediebevakningen.

8. Hårda verbala attacker mot personer som hävdade att den påstådda rättsskandalen var en villfarelse. Angreppen kan ha skrämt bort personer som annars kanske hade varit beredda att gå emot strömmen.

9. Osanningar eller oklarheter som blev till sanningar. Det var historien med "Norgepojarna", det "vattentäta alibit" för mordet på Therese Johannessen, påståendet att Quick hade erkänt mordet på Helén Nilsson, "nyheten" om konfirmationen 1964, påståendet att det saknades tekniska bevis, besöken på Kungliga Biblioteket och Stockholms stadsbibliotek, och mycket annat.

10. Resningsprocessen, som fick många att tro att domstolarna hade slagit fast att bevisningen mot Bergwall inte räckte för fällande dom. Somliga trodde rentav att domstolarna hade slagit fast att han var oskyldig.

11. Det länge vida accepterade påståendet att s.k. bortträngda minnen spelade in när Thomas Quick fälldes.

12. Tystnaden från personer som hela tiden visste att det inte hade slagits fast att Quick var oskyldig, men som avstod från att säga något fastän en föreställning om detta spred sig.

13. Okunskap hos bl.a. många journalister om det rättsliga förfarandet och om bevisningens betydelse. Okunskapens myter fördes vidare till många i allmänheten.

14. Benägenheten att bortse från det sannolika, exempelvis att mycket talar för att den som döms enhälligt för åtta mord i sex mål inte är oskyldig till alla, särskilt som det när han erkände många år efter morderna inte fanns någon annan starkt misstänkt utom möjligen i ett fall.

15. Ett beroende mellan myndigheter och medier, där mediepersonligheter tycks ha fått makt och status i förhållande till myndigheterna och inverkat på beslut.

16. Konformism; om många tänker och tycker på ett visst sätt har andra en tendens att följa efter, ibland ganska okritiskt.

17. Bristande tid och intresse hos många och ett intellektuellt motstånd mot att ordentligt pröva om det kunde förhålla sig på ett annat sätt.

18. Prestige, obehaget i att ha fel, ovilja att ompröva. Många hade låst fast sig i den etablerade uppfattningen och drev den hårt. Det fick bl.a. till följd att medierna inte ställde någon av de många frågor som fanns att ställa till exempelvis resningsåklagarna och några av opinionsbildarna.

19. Kritiken mot dem som sa något annat (bl.a. mig) klibbade fast. Många människor utgick från att jag måste ha fel i sak med tanke på hur stark och omfattande kritiken var. Så småningom tröttnade människor på att höra invändningarna, och på debatten. Man ville komma vidare.

20. "Populariteten" hos föreställningen om rättsskandalen. Många gillade inte alls tanken att det skulle röra sig om en myt.

Och efter publiceringen av boken har det tillkommit ytterligare en faktor:

21. De ställningstaganden som Bergwallkommissionen och den norska utredningen har gjort innebär för många en bekräftelse på att det var en rättsskandal när Thomas Quick åtalades och dömdes.

12 Det viktigaste

- Ingen domare som har prövat bevisningen mot Sture Bergwall har konstaterat att den inte håller för fällande dom. Påståendena att domare har funnit honom oskyldig är felaktiga.
- Hannes Råstams och Dan Josefssons böcker om Quickärendet innehåller så många fel och osanningar att böckerna måste kallas bedrägliga. De vilseleder allvarligt sina läsare.
- Den bevisning som fanns mot Sture Bergwall när han dömdes var så stark att domstolarna hade anledning att värdera sannolikheten för att han var skyldig till nästan 100 procent.
- Sture Bergwall säger att han aldrig haft några minnen av mordet. Om de fällande domarna var felaktiga kan det därför inte bero på teorin om bortträngda minnen.
- Det är inte något som helst tvivel om att det var rätt att åtala och döma Quick/Bergwall. Att konstatera detta sedan man har satt sig in ordentligt i materialet är mycket lätt.
- Om det är så att Thomas Quick talade sanning när han bekände, har samhället allvarligt svikit offrens anhöriga. Men samhället har också svikit Sture Bergwall själv.
- Det svenska samhället stod inte pall när ett kraftfullt och för många lockande budskap fördes fram på bred front,

ackompanjerat av åtskilliga fel och vilseledanden. Den kritiska granskningen tappades bort, och väldigt många lät sig luras.

- Några opinionsbildare och författare satte igång lavinen, men medierna bär den största skulden till den villfarelse som uppkom. Många journalister misskötte sig allvarligt.
- Rättsväsendet höll inte för påfrestningen. Resningsåklagarnas arbete var oprofessionellt och av mycket låg kvalitet.
- När det går snett på ett område som rör rättsväsendet har juristerna ett ansvar för att rätta till det. I detta ansvar brast landets juristkollektiv. Många åkte med i lavinen och spädde på villfarelsen.